

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Herinrichting Hurwenense uiterwaard

23 december 2003

1388-57

ISBN 90-421-1263-8
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. HOOFDPUNTEN	2
3. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING.....	3
3.1 Achtergrond, probleemstelling, doelstelling	3
3.2 Te nemen besluit(en).....	5
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN.....	6
4.1 Algemeen	6
4.2 Referentie	7
4.3 Meest milieuvriendelijk alternatief	7
5. MILIEUASPECTEN	8
5.1 Algemeen	8
5.2 Bodem en water	8
5.3 Levende natuur.....	9
5.4 Landschap.....	10
5.5 Woon-, leef- en recreatiemilieu.....	10
6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN.....	11
7. LEEMTEN IN MILIEU-INFORMATIE, EVALUATIE, SAMENVATTING MER	11
8. VORM EN PRESENTATIE	11

1. INLEIDING

Vanaf 1992 wordt er in Gelderland gewerkt aan de verwezenlijking van de ecologische hoofdstructuur in het gebied Fort Sint Andries¹. Naderhand is daar aan vastgeknoopt dat er maatregelen moesten komen om hoogwaterstanden op de rivieren zo veel mogelijk te voorkomen. De provincie Gelderland heeft aan de Dienst Landelijk Gebied (DLG) Gelderland gevraagd om binnen het beleidskader voor Fort Sint Andries een herinrichting van de Hurwenense uiterwaard voor te bereiden. Bij die herinrichting zal ontgroning een rol spelen. Er wordt bovendien overwogen of er in de uiterwaard baggerspecie kan worden geborgen. Bij een grootschalige ontgroning (> 100 ha) en bij grootschalige baggerberging (> 500.000 m³) kunnen besluiten over de vergunningverlening alleen worden genomen met behulp van milieueffectrapportage (m.e.r.)². Hierin treedt DLG Gelderland als initiatiefnemer op; Gedeputeerde Staten van Gelderland en de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat zijn het bevoegde gezag. GS van Gelderland coördineren de procedure.

Bij brief van 14 oktober 2003 is de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER)³. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant van 23 oktober 2003⁴.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.⁵ – verder aangeduid als ‘de Commissie’. Het bedoelt aan te geven welke informatie het MER moet bieden om het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de startnotitie. Dat betekent dat dit advies geen thema's herhaalt uit de startnotitie als de Commissie instemt met de voorgenomen manier van uitwerking in het MER.

Via de provincie Gelderland heeft de Commissie kennisgenomen van de inspraakreacties en adviezen⁶. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven.

¹ Het Fort Sint Andries is een gebied van ongeveer 4500 ha, dat bijna helemaal buitendijks is gelegen. Het omvat de Waaluitewaarden tussen Tiel en Zaltbommel en de Maasuitewaarden tussen Oyen en Hedel, plus de zogeheten Eilanden van Heerewaarden en van Alem.

² Uit de inspraak blijkt dat er onduidelijkheid bestaat over de m.e.r.-plicht. De Commissie gaat ervan uit dat de m.e.r.-plicht wordt doorlopen omdat sommige alternatieven m.e.r.-plichtig zijn.

³ Zie bijlage 1.

⁴ Zie bijlage 2.

⁵ Voor de samenstelling zie bijlage 3.

⁶ Voor een overzicht van de inspraakreacties en adviezen zie bijlage 4.

2. HOOFDPUNTEN

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

- een duidelijke afbakening van **welke alternatieven** voor de besluitvorming in aanmerking komen en welke niet, en (een) duidelijke rangschikking(en) van alternatieven aan de hand van de doelen, randvoorwaarden, en milieueffecten. Hierbij moet ook de relatie met de PKB Ruimte voor de Rivier worden betrokken;
- beschouwing van in ieder geval één model waarbij **continuïteit voor de ontwikkeling van natuur en landschap** wordt geboden en het gebied niet opnieuw “op de schop” hoeft vanwege de resultaten van de Spankrachtstudie;
- bij de beschrijving van milieueffecten: gevolgen voor de **bestaande natuur** en voor **waardevolle landschappelijke elementen en patronen** (inclusief eventuele archeologische objecten); en de gevolgen **voor bodem en water** (incl. binnendijkse kwel), ook tijdens de aanleg;
- een **samenvatting**. Dit is een belangrijk onderdeel van het MER voor besluitvormers en insprekers. De samenvatting moet zelfstandig leesbaar zijn voor een brede doelgroep en dient een goede afspiegeling te zijn van de inhoud van het MER.

3. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

3.1 Achtergrond, probleemstelling, doelstelling

Bij dit project spelen doelen vanuit verschillende beleidsvelden: natuurontwikkeling, recreatie, cultuurhistorie, rivierkunde/hoogwaterveiligheid. Bovendien gelden er financiële randvoorwaarden (die op dit moment nog niet duidelijk zijn). De startnotitie noemt concreet de taakstelling van 5 cm waterstandsverlaging bij maatgevend hoogwater (MHW) bij een afvoer van 16.000 m³/s bij Lobith als uitwerking van het rivierkundig/veiligheidsdoel. Als de andere doelen echter niet worden geconcretiseerd, bestaat de kans dat die een ondergeschikte rol gaan spelen bij de uitwerking van alternatieven. De Commissie adviseert daarom om alle doelen zo concreet mogelijk uit te werken. De geconcretiseerde doelen kunnen ook een rol spelen bij

- de afbakening van te beschrijven alternatieven en het verhelderen waarom andere oplossingsrichtingen buiten beschouwing worden gelaten;
- de rangschikking van (beschreven) alternatieven: in hoeverre kunnen de gestelde doelen werkelijk worden bereikt?

De startnotitie⁷ vermeldt niet alleen doelen maar ook zes randvoorwaarden voor de herinrichting. Sommige van deze punten zijn al opgenomen in de doelstelling. Ten aanzien van de randvoorwaarden heeft de Commissie van DLG Gelderland en Rijkswaterstaat begrepen dat deze niet allemaal even hard zijn. Daarnaast tekent zij aan dat enkele randvoorwaarden niet operationeel zijn⁸. Geef hierover helderheid in het MER. Harde randvoorwaarden kunnen net zoals hiervoor aangegeven worden gebruikt zowel om alternatieven af te bakenen als om alternatieven te rangschikken; zachte randvoorwaarden alleen om alternatieven te rangschikken.

Als er geen, of maar beperkt, harde randvoorwaarden zijn, dan dient dat in het MER aangegeven te worden. De mate waarin aan de “zachte randvoorwaarden” wordt voldaan hoort dan thuis onder de vergelijking van de alternatieven.

Geef op die manier ook de status aan van de projectdoelstellingen voor de Hurwenense uiterwaard zoals genoemd in het Raamplan Fort Sint Andries⁹:

- 146 ha natuurontwikkeling;
- 48 ha reservaatgebied;
- 119 hectare beheergebied;

⁷ Blz. 11 en 12.

⁸ Ter illustratie enkele voorbeelden:

Het project zal per definitie de bodemligging van de laagwaterbedding en de dynamiek van het laagwaterbed beïnvloeden. Of “de stabiliteit van waterbouwkundige constructies redelijkerwijs gegarandeerd is” (randvoorwaarde 3), en of “de scheepvaart in de Waal niet negatief wordt beïnvloed” (randvoorwaarde 4) hangt af van hoeveel geld wordt uitgetrokken voor extra maatregelen ter bevordering van die stabiliteit, resp. maatregelen gericht op de scheepvaart.

Omdat de stabiliteit van waterkeringen geen absoluut gegeven is, kan het MER in plaats van te spreken over het “verzekeren van de stabiliteit” (randvoorwaarde 5) beter aangeven welke de bezwijkkans van de primaire waterkering (on)acceptabel wordt geacht.

⁹ (Ontwerp) Raamplan Fort Sint Andries, blz. 50.

- verondieping van de zandplassen;
- verbetering van de waterhuishouding ten behoeve van de natuur;
- integratie van de steenfabriek¹⁰.

Betrek hierbij het *Gebiedsplan Natuur en Landschap Rivierenland*¹¹ en de status van de Kil van Hurwenen als “parel” in dit beleid.

Het Ruimte-voor-de-Rivierbeleid is op dit moment nog niet verankerd in een planologische kernbeslissing. De startnotitie verwacht dat het MER Hurwenense uiteraard pas klaar is als de PKB vaststaat. Uit mondelinge toelichting van de projectleider heeft de Commissie begrepen dat dit een misverstand is. De herinrichting van de Hurwenense uiterwaard moet als een ‘geen spijt’-maatregel gelden. Dit betekent dat nu al zeker zou zijn dat de herinrichting aansluit op het nieuwe beleid. Staaf dit uitgangspunt in het MER. Geef aan hoe de m.e.r.- en besluitvormingsprocedure voor de herinrichting van de Hurwenense uiterwaard wordt afgestemd op deze PKB-procedure. Als de PKB andere oplossingsrichtingen mogelijk maakt dan waar nu van wordt uitgegaan, beschrijf dan welke consequenties dat heeft voor de herinrichting van de Hurwenense uiterwaard. Geef aan of en hoe wordt ingespeeld op de Spankrachtstudie¹².

Enkele insprekers veronderstellen dat de rivierkundige/veiligheidseis die bij het project Hurwenense uiterwaard geldt, conflicteert met het natuurontwikkelingsdoel, en menen dat een waterstandsverlaging makkelijker kan worden verkregen met maatregelen elders¹³.

Tijdens de opstelling van het MER zal het Ruimte-voor-de-Rivier-beleid concreter worden. De Commissie adviseert om in het MER over de Hurwenense uiterwaard ook een zo actueel mogelijk inzicht te geven in

- projecten die in het kader van Ruimte voor de Rivier (zullen) plaatsvinden¹⁴;
- de mate waarin deze projecten tot waterstandsverlaging (moeten/zullen) leiden;
- de berekening van de taakstelling der afzonderlijke projecten¹⁵.

De Visie Fort Sint Andries bevat een beknopt programma van eisen per uiterwaard (tot 2010). Daarin wordt voor een aantal waarden en polders een nevengeul voorzien; voor de Hurwenense uiterwaard echter niet. Als een nevengeul tot de alternatieven behoort, geef dan aan op grond waarvan destijds een nevengeul werd afgewezen en op grond waarvan daar nu anders over wordt gedacht.

¹⁰ De Commissie gaat ervan uit dat hiermee wordt bedoeld dat de schoorsteen die nog resteert van de voormalige steenfabriek op een landschappelijk verantwoorde en recreatief aantrekkelijke manier wordt opgenomen in de plannen.

¹¹ Gelderland, november 2003.

¹² De startnotitie vermeldt de Spankrachtstudie die voor de periode 2015 – 2050 wordt uitgevoerd, maar vermeldt niet of hier consequenties uit zullen of kunnen worden getrokken voor de herinrichting van de Hurwenense uiterwaard.

¹³ Daarmee stellen zij het “geen-spijt”-karakter ter discussie.

¹⁴ Voor een aantal insprekers is onduidelijk of ingrijpen bij de Hurwenense uiterwaard zinvol is als er de “flessenhals” van de brug bij Zaltbommel niet ter discussie staat. Uit de lijst met projecten moet duidelijk worden in hoeverre er ook een project bij de brug bij Zaltbommel wordt voorzien.

¹⁵ Zo geeft de startnotitie aan dat afgraving van het terrein van de voormalige steenfabriek weliswaar bijdraagt aan rivierversuiming, maar dat het rivierversuimend effect is toegewezen aan het herinrichtingsproject Heesseltsche waarden (waarvoor al eerder een m.e.r.-procedure is gestart). Het MER zou kunnen aangeven of er buiten het plangebied projecten worden voorzien waarvan het rivierversuimend effect mag worden toegewezen aan de Hurwenense uiterwaard.

Geef de randvoorwaarden aan voor de berging van baggerspecie; in hoeverre wordt hierbij gebiedsvreemde specie uitgesloten¹⁶? Ga in het MER in op het Beleidsstandpunt Verwijdering Baggerspecie en op de beleidsnotitie Actief Bodembeheer Rijntakken, waarvoor reeds een MER is opgesteld. Geef aan wat dit beleid betekent voor de Hurwenense uiterwaard.

Geef ook aan welke randvoorwaarden gelden voor het project vanwege de status als stiltegebied. Hetzelfde geldt voor de aanwijzing als Staatsnatuurre-servaat en de status als wetland onder de Ramsar-conventie¹⁷. De Commissie heeft van de initiatiefnemer vernomen dat voor de herinrichting van de Hurwenense uiterwaard een watertoets zal worden uitgevoerd. Dat zou in het MER vermeld moeten worden. De afstemming tussen watertoets en MER vereist aandacht¹⁸.

3.2 Te nemen besluit(en)

De Commissie heeft begrepen dat het de bedoeling is om, onder andere op basis van globaal bepaalde milieueffecten, uit de “varianten” (of modellen) van de startnotitie, alternatieven (waaronder een meest milieuvriendelijk alternatief) af te leiden (fase 1). Van die alternatieven worden dan de milieueffecten gedetailleerd in het MER beschreven (fase 2)¹⁹. De Commissie veronderstelt dat bij een tussenbesluit over welke alternatieven worden uitgewerkt in het MER, de adviesgroep zal worden ingeschakeld. De Commissie is bereid om tussentijds te adviseren over de kwaliteit van de dan voorliggende informatie.

De startnotitie gaat ervan uit dat het MER zal worden gebruikt bij aanvragen op grond van de Ontgrondingenwet, de Wet milieubeheer en de Wet verontreiniging oppervlaktewateren, voor zover die nodig blijken. Vervolgens zal dan een inrichtingsplan worden vastgesteld. Daarna zullen nog andere procedures moeten worden doorlopen. De startnotitie noemt de mogelijkheid van coördinatie en parallelle procedures. Het MER moet de procedures zo goed mogelijk beschrijven. Ook moet duidelijkheid worden verschaft over:

- mogelijk vereiste ontheffing(en) van de Flora- en faunawet. De Commissie acht deze mogelijkheid aanwezig. Bij het in kaart brengen van ecologische informatie voor dit MER kan daar al op worden ingespeeld;
- toetsing aan Vogel- en Habitatrichtlijn. Omdat delen van de uiterwaard speciale beschermingszones zijn op grond van de Vogelrichtlijn en van de Habitatrichtlijn²⁰ zal in het MER moeten worden nagegaan of de herinrichting van de uiterwaard kan leiden tot significante gevolgen. Dat geldt eveneens voor het beheer en gebruik na herinrichting. Zo nodig dienen passende beoordelingen te worden gemaakt²¹.

¹⁶ Uit de inspraak blijkt hierover ongerustheid te bestaan (bijv. reactie 1, zie bijlage 4).

¹⁷ (Ontwerp) Raamplan Fort Sint Andries, blz. 43.

¹⁸ Zie § 5.2 van dit advies.

¹⁹ De Commissie is er op grond van toelichting van DLG Gelderland van uitgegaan dat het niet (meer) de bedoeling is om de vijf varianten die in de startnotitie worden genoemd als volwaardige alternatieven uit te werken in het MER (startnotitie, blz. 45). Als dit advies over de milieueffecten van de alternatieven spreekt wordt de tweede fase bedoeld.

²⁰ Voor het MER is het belangrijk om de precieze ligging van het Vogelrichtlijngebied Waal en van het Habitatrichtlijngebied Kil van Hurwenen op kaart weer te geven (zie § 5.3 van dit advies). Hetzelfde geldt voor het wetland met de Ramsar-status.

²¹ Artikel 6, lid 3 en 4. Zie ook § 5.3 van dit advies.

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

4.1 Algemeen

Motiveer de selectie van alternatieven via de gefaseerde aanpak²². Geef daarbij aan hoe het model dat *De Hurnse Kil BV* introduceert²³ zich verhoudt tot de doelstelling en de randvoorwaarden, en of (elementen van) dit model voor de besluitvorming in aanmerking komt/komen. Bij de formulering van alternatieven kunnen ook elementen van de alternatieve landschappelijke variant worden betrokken, tenzij het MER duidelijk kan maken dat deze op grond van doelen of harde randvoorwaarden onacceptabel zijn.

Geef aan welke maatregelen kunnen worden gebruikt om negatieve milieueffecten zoveel mogelijk te verzachten of compenseren.

Bij deze herinrichtingswerkzaamheden zullen andere milieueffecten optreden dan wanneer het gebied eenmaal is heringericht. In de startnotitie ligt de nadruk op de kaartbeelden van de verschillende varianten (onmiddellijk na herinrichting). Maar effecten tijdens de aanleg en de gevolgen van het beheer kunnen ook belangrijk zijn. Maak daarom een onderscheid in de beschrijving van de aanlegfase en van de eindfase (beheer en gebruik van de heringerichte uiterwaard). Geef per alternatief ook aan in hoeverre de inwerking van de rivier, de begrazing en andere mogelijke maatregelen leiden tot dynamiek in de uiterwaard. Bij grootschalige begrazing is aandacht nodig voor hoogwatervluchtplaatsen/-routes voor dieren.

Vermeld voor de natuurontwikkeling (bij elk alternatief):

- de locatie en de ligging ten opzichte van, en de verbinding met, omliggende natuurgebieden;
- de te realiseren natuurdoeltypen en de randvoorwaarden die hiervoor gelden²⁴; ga in op de vraag of door het rivierverruimingsdoel "nattere" natuur wordt beoogd;
- de beoogde functie van het nieuwe natuurgebied voor het voortbestaan van doelsoorten in aangrenzende natuurgebieden;
- de kans op realisatie.

Vermeld bij alle alternatieven de grondbalans. Ga na of er ontgravings- of (voor zover de berging van verontreinigde baggerspecie of dekgrond aan de orde is) bergingsvarianten mogelijk zijn die milieuvriendelijker zijn. Als er grote hoeveelheden klei, zand of specie moeten worden vervoerd, ga dan na of er milieuvriendelijke transportmogelijkheden zijn.

Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke mogelijkheden er worden geboden voor agrarisch gebruik – zowel qua oppervlak als qua randvoorwaarden – en voor recreatief gebruik.

Geef ook aan hoe het beheer van het natuurontwikkelingsgebied/natuurreserveaat zal plaatsvinden en of dit vooral procesgericht of vooral patroongericht zal zijn.

²² Zie § 3.2 van dit advies.

²³ In het kader van de inspraak kwam De Ingensche Waarden B.V./De Hurnse Kil BV met een voorstel voor een "reëel economisch model".

²⁴ Zie Handboek Natuurdoeltypen (LNV, 2001).

4.2 Referentie

Nadat de voor- en nadelen van de “varianten” of modellen uit de startnotitie zijn onderzocht en combinaties van bouwstenen hieruit zijn omgevormd tot alternatieven, zullen de milieueffecten moeten worden vergeleken met de milieuontwikkelingen in de referentiesituatie. In het algemeen wordt als referentiesituatie beschouwd: de ontwikkeling die zich voordoet in het gebied als er géén nieuwe besluiten worden genomen, dus uitgaand van de huidige planologische en vergunningsmogelijkheden. De Commissie gaat ervan uit dat dit de situatie is zónder dat het beleid t.a.v. Fort Sint Andries binnen dit plangebied wordt vormgegeven.

Bij deze beschrijving dient het MER inzichtelijk te maken welke vergunningen er op dit moment gelden voor ontgronding binnen de Hurwenense uiterwaard²⁵. Aangegeven moet worden hoe waarschijnlijk het is dat “oude” ontgrondingsvergunningen alsnog zullen worden gebruikt. Als dat onduidelijk is, en als gebruik van de vergunningen kan leiden tot drastische veranderingen in het gebied, dan moet het MER misschien met twee scenario's voor de referentiesituatie werken.

4.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

Het verwachte draagvlak of een eerder vastgelegd budget mogen geen argumenten zijn om oplossingsrichtingen met belangrijke milieuvoordelen buiten beschouwing te laten bij de ontwikkeling van een mma. Het mma moet echter wel realiteitswaarde hebben.

De Commissie adviseert om de volgende stappen te zetten voor de formulering van een mma:

- (stap 1) het mma moet continuïteit bieden voor de ontwikkeling van natuur en landschap;
- (stap 2) het moet uitgaan van zo veel mogelijk behoud en verbetering van de herkenbaarheid van cultuurhistorische elementen en patronen²⁶;
- (stap 3) het dient een ruimhartige invulling te geven van de natuurdoelen uit de Visie en het Raamplan Fort Sint Andries; met zoveel mogelijk behoud van de bestaande waardevolle natuur;
- (stap 4) vervolgens moet worden bezien in hoeverre hiermee kan worden bijgedragen aan de taakstelling van waterstandsverlaging en moet naar eventuele optimalisering op dit aspect worden gezocht.

²⁵ De Commissie heeft begrepen dat Terca Baksteen B.V. op grond van geldende vergunningen een aantal activiteiten binnen de uiterwaard kan uitvoeren.

²⁶ Vergelijk Doel 2.5: “De leesbaarheid van het rivierenlandschap is vergroot.” Nota *Gelderse doelen*, december 2002.

5. MILIEUASPECTEN

5.1 Algemeen

Bij de beschrijving van de milieuaspecten dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- voor de weergave van de effecten van de modellen/varianten²⁷ zal minder detailniveau nodig zijn;
- voor de bestaande situatie, de referentiesituatie²⁸ en de alternatieven moeten dezelfde milieuaspecten worden weergegeven op een manier die vergelijking verantwoord maakt;
- voer bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten een onzekerheidsanalyse uit of gebruik een 'worst case scenario';
- maak de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald inzichtelijk en controleerbaar, door basisgegevens in bijlagen op te nemen of door expliciet te verwijzen naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- besteed vooral aandacht aan die effecten die per alternatief verschillen of die de normen (bijna) overschrijden; ga daarbij na of de verschillen binnen de grenzen van onnauwkeurigheid of onzekerheid vallen;
- onderscheid de gevolgen in de aanlegfase en in de gebruiksfase, inclusief het beheer.

Neem in het MER een kwantitatieve beschrijving op van de hydrologische effecten en van de verkeerseffecten. Volstaan kan worden met een kwalitatieve en meer globale beschrijving van (de ontwikkeling van) geomorfologie en landschap. Het detailniveau van de ecologische informatie zal samenhangen met de vraag of er significante gevolgen op grond van de Vogelrichtlijn en/of de Habitatrichtlijn kunnen zijn en met de eventuele noodzaak van een ontheffing op basis van de Flora- en faunawet. Er zal aanvullend moeten worden gezocht naar informatie over flora en fauna²⁹.

5.2 Bodem en water

Als basis voor de voorspelling van effecten op grond- en oppervlaktewater zal het MER inzicht moeten geven of er in de uiterwaard verontreinigingen aanwezig zijn, en in welke concentraties³⁰. Bij de voorspelling van verontreinigingseffecten is het essentieel dat het MER onderscheid maakt tussen de aanleg- en de beheersfase.

²⁷ Fase 1 in de gefaseerde aanpak (zie § 3.2 van dit advies).

²⁸ Zie § 4.2 van dit advies.

²⁹ De startnotitie meldt dat informatie over zoogdieren, vissen, insecten en amfibieën, informatie ontbreekt (blz. 19). Vogelbescherming Nederland stelt dat de startnotitie zich baseert op verouderde informatie als wordt gesteld dat de uiterwaard minder belangrijk is als foerageergebied. Het MER dient zich op zo actueel mogelijke en zo compleet mogelijke informatie te baseren.

³⁰ Als berging van gebiedsvreemde specie aan de orde zou zijn, kan inzicht gegeven worden via de acceptatiecriteria (zie § 3.1 van dit advies).

De informatie over bodem en water zal goed moeten worden afgestemd op de watertoets³¹.

Geef aan wat de relatie is met het stroomgebiedplan³².

5.3 Levende natuur

Beschrijf in het MER de ligging van de beschermde gebieden en de status ervan. Breng de effecten in kaart³³. Geef aan of de herinrichting kan leiden tot significante effecten³⁴ zoals bedoeld in de Vogelrichtlijn³⁵ dan wel ingevolge de Habitatrictlijn³⁶ en voer zo nodig een passende beoordeling (of: twee beoordelingen) uit.

Een passende beoordeling bestaat uit drie stappen:

- het zoeken naar alternatieven waarmee significante effecten op het beschermde gebied kunnen worden voorkomen;
- onderbouwing van de dwingende redenen van groot openbaar belang op grond waarvan toch een oplossing moet worden gekozen die significante effecten teweegbrengt;
- beschrijving van te treffen compenserende maatregelen.

Als een passende beoordeling nodig is, dan kunnen de eerste en derde stap gekoppeld worden aan het MER.

Als het MER ook wordt gebruikt voor de ontheffing ingevolge de Flora- en faunawet, moeten de beschermde soorten (op grond van de Flora- en faunawet) in het gebied worden aangegeven. Beoordeel of de herinrichting van de uiterwaard leidt tot in de Flora- en faunawet genoemde verboden gedragingen.

Geef aan welke doelsoorten in het gebied voorkomen die worden beïnvloed door de herinrichting. Maak eventueel een gemotiveerde selectie uit doelsoorten. Betrek daarin in ieder geval prioritaire soorten.

³¹ Zie de "Bestuurlijke notitie watertoets", de "Handreiking Watertoets" en het "Vraag- en antwoordboek Watertoets".

³² Ingevolge de Kaderrichtlijn Water.

³³ Daarbij dient een relatie te worden gelegd met de abiotische milieuveranderingen bij de herinrichting van de uiterwaard.

³⁴ Zie bijlage 5.

³⁵ Het betreft twee besluiten op grond van de Vogelrichtlijn: het gebied Kil van Hurwenen, en het gebied Waal.

³⁶ De startnotitie noemt twee habitattypen: enerzijds *laaggelegen schraal grasland met grote vossenstaart en/of grote pimperl*; anderzijds *alluviale bossen met zwarte els en es*. Het noemt als soort de Kamsalamander. De alluviale bossen met zwarte els en es zijn aangemerkt als prioritair.

Geef voor de geselecteerde soorten aan

- de mate van bescherming in de Nederlandse en internationale wet- en regelgeving;
- de mate van bedreiging binnen Nederland (aan de hand van Rode Lijsten);
- (voor dieren:) het aantal individuen/paren per deelgebied van de metapopulatie of (voor planten:) de oppervlakte van de standplaats.

Voor zover er wetenschappelijke informatie beschikbaar is over de geselecteerde soorten dient het MER ook in te gaan op de betekenis van de populatie in de uiterwaard voor het behoud van de soort in Nederland. Tevens moet, voor zover bekend, worden ingegaan op de duurzaamheid, grootte, verspreiding en dichtheid van de populatie binnen de uiterwaard.

Geef bovendien voor elk alternatief aan:

- of het leefgebied en het aantal individuen/paren (voor dieren) dan wel de standplaatsoppervlakte (planten) verandert;
- of er kans is op verdwijnen of uitsterven van de populatie in de uiterwaard. Als die kans bestaat dan zou moeten worden aangegeven wat dit betekent voor het voortbestaan van de soort in Nederland.

Geef bij elk alternatief aan over welk oppervlak de beoogde natuurdoeltypen kunnen worden verwacht.

5.4 Landschap

Beschrijf de (bestaande en de veranderingen in de) landschappelijke hoofdstructuur en de daarvoor belangrijke landschapselementen. Geef aandacht aan:

- de oude riviermeanders en oeverwallen;
- de structuur van verkavelingen (die deels binnendijks doorlopen);
- de beplantingen, in het bijzonder de meidoornhagen;
- de plassen;
- het visuele onderscheid tussen open en dichte delen van het landschap, en de betekenis van zichtlijnen en oriëntatiepunten (zoals de schoorsteen van de steenfabriek en de kerktorens in de omgeving) voor de beleving van het landschap.

Beschrijf welke patronen en elementen in het landschap cultuurhistorisch en archeologisch van belang zijn³⁷ en geef evt. beschermingsstatus aan.

5.5 Woon-, leef- en recreatiemilieu

De startnotitie vermeldt dat het MER zal ingaan op de geluidseffecten van ontgronden. Belangrijk is dat daarbij het transport (mogelijk vrachtauto's) niet over het hoofd wordt gezien.

Het MER dient aan te geven in hoeverre tijdens de aanlegfase beperkingen gelden voor het recreatief gebruik van de uiterwaard.

³⁷ Vergelijk doel 4.2 ("Nergens zijn archeologisch waardevolle gebieden zonder vooronderzoek vergraven") uit de Nota *Gelderse doelen*, december 2002.

6. VERGELIJING VAN ALTERNATIEVEN

Gebruik in de tabel waarin de milieugevolgen van de alternatieven worden vergeleken ook de doelstellingen, grens- en streefwaarden van het milieu- en het natuurbeleid.

De Commissie meent dat de startnotitie³⁸ een onduidelijk beeld schept over de randvoorwaarden en kosten van het project en adviseert om in het MER kosten en inkomsten van elk model of alternatief globaal in beeld te brengen bij de vergelijking van modellen/alternatieven³⁹.

Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen de grondverwervingskosten, inrichtingskosten en de beheerskosten en de inkomsten die op verschillende manieren zijn te verwerven.

7. LEEMTEN IN MILIEU-INFORMATIE, EVALUATIE, SAMENVATTING MER

Voor de onderdelen “leemten in milieu-informatie”, “evaluatie” en “samenvatting van het MER” heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

8. VORM EN PRESENTATIE

Een compact en overzichtelijk MER is bruikbaar dan een dik boekwerk. Achtergrondinformatie kan in afzonderlijke bijlagen worden opgenomen. Recent kaartmateriaal, een goede legenda en leesbare topografische namen zijn een basisvoorwaarde. Het is verder belangrijk om wanneer varianten/modellen resp. alternatieven op kaart worden aangegeven, de situaties onder verschillende rivieromstandigheden (hoogwater, normale zomersituatie, evt. extreme situaties) duidelijk te maken.

³⁸ De startnotitie belooft dat er geen ontgrondingen zullen plaatsvinden die louter bedoeld zijn voor de winning van zand en klei. De financiering van de plannen is echter nog allerm minst duidelijk. Een van de modellen die in de startnotitie wordt gepresenteerd is het “model economie”, waarbij kleiwinning een substantiële kostendrager is.

³⁹ Daarbij zou ook duidelijk moeten worden welke kosten al begroot zijn (zie het Raamplan Fort Sint Andries, hoofdstuk 6).